

บันทึกวิเคราะห์สรุป
สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว
และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.

คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ต่อสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้จัดทำบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๑๔๒ วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังต่อไปนี้

๑. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

โดยที่ปัจจุบันได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ ประกอบกับสมควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย अनुสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๒. สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

๒.๑ หมวด ๑ บททั่วไป (ร่างมาตรา ๔ ถึงร่างมาตรา ๗)

กำหนดบทนิยามเพื่อให้เกิดความชัดเจน (ร่างมาตรา ๔) กำหนดให้คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น (ร่างมาตรา ๕) และกำหนดให้ประธานศาลฎีกาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รักษาการ (ร่างมาตรา ๗)

๒.๒ หมวด ๒ ศาลเยาวชนและครอบครัว (ร่างมาตรา ๘ ถึงร่างมาตรา ๓๓)

(๑) กำหนดให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นในกรุงเทพมหานครและในทุกจังหวัด (ร่างมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง) ในจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล หากมีความจำเป็นจะเปิดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่ยังมิได้มีแผนกคดีเยาวชนนั้นอีกก็ได้ (ร่างมาตรา ๘ วรรคสอง) การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจของศาลนั้นไว้ด้วย และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา (ร่างมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง) และหากมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นในจังหวัดที่มีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการอยู่แล้ว ให้ถือว่าเป็นการยุบเลิกแผนกดังกล่าว (ร่างมาตรา ๙ วรรคสอง)

(๒) กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาหรือมีคำสั่งในคดีอาญา ที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด คดีอาญาที่ได้โอนมาตามมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง คดีครอบครัว คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือคดีอื่นที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก (ร่างมาตรา ๑๐) สำหรับในท้องที่ใดที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการ ห้ามศาลชั้นต้นอื่นในท้องที่นั้นรับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวไว้พิจารณาพิพากษา (ร่างมาตรา ๑๒) และให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีได้ต่อไปจนเสร็จสำนวนแม้จำเลยจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์หรือเกินสิบแปดปีบริบูรณ์ (ร่างมาตรา ๑๓) กรณีมีปัญหาว่าคดีจะอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลยุติธรรมอื่น ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด (ร่างมาตรา ๑๑) และในระหว่างการพิจารณาคดีศาลมีอำนาจเรียกผู้เชี่ยวชาญตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อมาให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความเห็นต่อศาลได้ (ร่างมาตรา ๓๑) นอกจากนี้ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวชั้นต้นมีหน้าที่ในการรับจดทะเบียนการดำน เด็ก เยาวชน สตรีหรือครอบครัวที่ประสงค์จะปฏิบัติงานร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัว (ร่างมาตรา ๓๓)

(๓) ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลมีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด (ร่างมาตรา ๑๕) โดยองค์คณะพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี (ร่างมาตรา ๒๓) และการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจะแต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ร่างมาตรา ๑๖) ส่วนผู้พิพากษาสมทบจะแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในระเบียบประธานศาลฎีกา (ร่างมาตรา ๒๕) ในการนี้ให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา (ร่างมาตรา ๒๖)

๒.๓ หมวด ๓ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ร่างมาตรา ๓๔ ถึงร่างมาตรา ๔๓)

(๑) ให้จัดตั้งสถานพินิจขึ้นในทุกจังหวัดและกรุงเทพมหานคร มีฐานะเป็นหน่วยงานในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้บังคับบัญชา (ร่างมาตรา ๓๔ และร่างมาตรา ๓๕)

(๒) ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่สืบเสาะและพินิจหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัว ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีหรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ประสานงานกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการสงเคราะห์และแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน จัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชน และปฏิบัติการอื่นตามคำสั่งศาลหรือตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด (ร่างมาตรา ๓๖)

(๓) ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงของสถานพินิจ และมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น (ร่างมาตรา ๓๗) เช่น การจัดให้เด็กหรือเยาวชนได้เรียนวิชาสามัญหรือฝึกอาชีพ การออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชน (ร่างมาตรา ๔๑)

(๔) กำหนดให้มีผู้ช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

(ก) คณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ ช่วยเหลือกิจการสถานพินิจเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด (ร่างมาตรา ๓๘)

(ข) ให้มีแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ ครูและพนักงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจตามสมควร (ร่างมาตรา ๓๙) โดยพนักงานคุมประพฤติและผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือบุคคลอื่น คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล สอดส่องให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ให้คำแนะนำแก่บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงต่อศาล และปฏิบัติตามคำสั่งหรือผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย (ร่างมาตรา ๔๗) รวมทั้งมีอำนาจเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน เพื่อสอบถามบุคคลที่อยู่ในที่นั้น (ร่างมาตรา ๔๘) ส่วนนักสังคมสงเคราะห์ มีอำนาจหน้าที่สงเคราะห์และบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ให้คำแนะนำบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย (ร่างมาตรา ๕๐) รวมทั้งมีอำนาจเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน เพื่อสอบถามบุคคลที่อยู่ในที่นั้น (ร่างมาตรา ๕๑)

(ค) คณะกรรมการสหวิชาชีพประจำสถานพินิจ มีหน้าที่เสนอแนะต่อผู้อำนวยการสถานพินิจในการจำแนกและการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน (ร่างมาตรา ๔๓) เสนอแนะในการพิจารณาให้เด็กหรือเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง (ร่างมาตรา ๖๐) และให้ความเห็นชอบต่อผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม ผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้อำนวยการสถานฝึกและอบรม เพื่อขอให้ศาลพิจารณาลดปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมหรือปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนก่อนครบกำหนดการฝึกอบรมขั้นต่ำ (ร่างมาตรา ๖๓)

๒.๔ หมวด ๔ ศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิต (ร่างมาตรา ๕๔ ถึงร่างมาตรา ๕๘)

ศูนย์ฝึกและอบรมเป็นส่วนราชการในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเป็นผู้บังคับบัญชา (ร่างมาตรา ๕๕) โดยอำนาจหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสถานพินิจและผู้อำนวยการสถานพินิจมาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๕๖) ให้อำนาจอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการออกใบอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน (ร่างมาตรา ๕๗) และกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตได้เงินอุดหนุนจากรัฐ (ร่างมาตรา ๕๘)

๒.๕ หมวด ๕ การฝึกอบรม (ร่างมาตรา ๕๙ ถึงร่างมาตรา ๖๔)

การฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรม ให้กระทำโดยศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม สถานแนะนำทางจิตหรือสถานที่อื่น ตามที่ศาลเห็นสมควร (ร่างมาตรา ๕๙) โดยให้คณะกรรมการสหวิชาชีพเป็นผู้เสนอแนะในการพิจารณาให้ประโยชน์และตัดประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชน (ร่างมาตรา ๖๐ และร่างมาตรา ๖๒) เมื่อเด็กหรือเยาวชนผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดแล้ว หรือเมื่อเด็กหรือเยาวชนประพฤติดีและไม่มีควมจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ฝึกอบรมอีกต่อไป ศาลอาจปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมหรือปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนก่อนครบกำหนดการฝึกอบรมขั้นต่ำ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ (ร่างมาตรา ๖๓ วรรคหนึ่ง) และในระหว่างการฝึกอบรมหากปรากฏว่า เด็กหรือเยาวชนสมควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมฯ เสนอรายงานต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนได้ (ร่างมาตรา ๖๓ วรรคสอง) นอกจากนี้ ยังให้สิทธิแก่เด็กหรือเยาวชนที่พ้นการฝึกอบรมแล้วเข้ารับการศึกษหรือฝึกอาชีพต่อจนจบหลักสูตรได้หากมีความประสงค์ (ร่างมาตรา ๖๓ วรรคสาม)

๒.๖ หมวด ๖ การสอบสวนคดีอาญา (ร่างมาตรา ๖๕ ถึงร่างมาตรา ๘๑)

(๑) ห้ามจับกุมเด็กซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด เว้นแต่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน หรือมีหมายจับหรือคำสั่งศาล ส่วนการจับเยาวชนให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ร่างมาตรา ๖๕) การพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และให้พยายามหลีกเลี่ยงการออกหมายจับโดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีอื่นก่อน (ร่างมาตรา ๖๖) ในการจับนั้นต้องแจ้งแก่เด็กหรือเยาวชนว่าเขาต้องถูกจับและแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ (ร่างมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่ง) และการจับต้องกระทำโดยละมุนละม่อม ห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็ก เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือการเกิดอันตรายแก่เด็กหรือบุคคลอื่น (ร่างมาตรา ๖๗ วรรคสาม) และก่อนส่งตัวให้พนักงานสอบสวนให้พนักงานผู้จับทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ แต่ห้ามมิให้ถามค่าให้การผู้ถูกจับ และถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุมมิให้ศาลรับฟังเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิด (ร่างมาตรา ๖๗ วรรคสี่)

(๒) ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบถามเด็กหรือเยาวชนในเบื้องต้น แจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในเขตอำนาจทราบ (ร่างมาตรา ๖๘ วรรคสอง) จัดหาล่ามให้กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทย ดำเนินการให้เด็กหรือเยาวชนติดต่อสื่อสารหรือปรึกษากับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามที่เด็กหรือเยาวชนประสงค์ หากอยู่ในวิสัยที่ทำได้ (ร่างมาตรา ๖๘ วรรคสาม) และเมื่อสอบถามเบื้องต้นและแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ให้รับนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีทันที แต่ต้องภายในเวลาสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือปรากฏตัวยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี แต่มิให้นับระยะเวลาเดินทาง (ร่างมาตรา ๖๙ วรรคหนึ่ง)

(๓) การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน (ร่างมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง) โดยการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วยทุกครั้ง (ร่างมาตรา ๗๒ วรรคสอง) และห้ามถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน (ร่างมาตรา ๗๓) และให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวนและส่งสำนวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน (ร่างมาตรา ๗๔ วรรคหนึ่ง) เว้นแต่ในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนด และไม่สามารถฟ้องเด็กได้ทันให้สามารถขอผิดฟ้องได้ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด (ร่างมาตรา ๗๔ วรรคสองและวรรคสาม)

(๔) การตรวจสอบโดยศาล เป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่ชอบให้ปล่อยตัวไป ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมายให้ศาลแต่งตั้งให้ และให้อำนาจศาลมอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง ในระหว่างการดำเนินคดีโดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติ แล้วแต่กรณี (ร่างมาตรา ๗๐ วรรคหนึ่ง) หากปรากฏว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการร้องขอให้ควบคุม ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นใดตามที่เห็นสมควร (ร่างมาตรา ๗๐ วรรคสอง) แต่ถ้าเยาวชนมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกินยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ร่างมาตรา ๗๐ วรรคสาม)

๒.๗ หมวด ๗ มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (ร่างมาตรา ๘๒ ถึงร่างมาตรา ๘๙)

มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี กำหนดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติแทนการฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล หากเข้าเงื่อนไขว่า คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญามีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ และเด็กหรือเยาวชนรับสารภาพก่อนฟ้องคดี โดยเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายต้องให้ความยินยอมกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว (ร่างมาตรา ๘๒) ซึ่งการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้จัดทำและอาจเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย ชุมชน หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์หรือพนักงานอัยการมาร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยตามความเหมาะสมแก่กรณี และต้องจัดทำให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชน

รับสารภาพ (ร่างมาตรา ๘๓ วรรคหนึ่ง) หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป (ร่างมาตรา ๘๔ วรรคหนึ่ง) ถ้ามีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุดและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ (ร่างมาตรา ๘๕ วรรคสอง)

(๒) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนภายหลังฟ้องคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหากเข้าเงื่อนไขว่าคดีที่ฟ้องต่อศาลมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ถ้าศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการจัดทำข้อตกลง โดยให้เป็นผู้ประสานการประชุม และในการประชุมจะต้องประกอบด้วยบุคคลไม่น้อยกว่าสามฝ่าย คือ ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร แล้วแต่กรณี ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดและฝ่ายผู้เสียหาย หากศาลเห็นชอบกับข้อตกลงให้สั่งปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น และงดการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว หากไม่เห็นชอบให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (ร่างมาตรา ๘๖ และร่างมาตรา ๘๗) ในกรณีที่ผู้มีส่วนหน้าที่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ศาลเห็นชอบ ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อตกลงนั้น ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรหรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ถ้าปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้วและศาลเห็นชอบด้วยให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ (ร่างมาตรา ๘๘)

๒.๘ หมวด ๘ อำนาจศาลเกี่ยวกับคดีอาญา (ร่างมาตรา ๙๐ ถึงร่างมาตรา ๙๓)

ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ หรือศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีอำนาจรับพิจารณาคดีได้ (ร่างมาตรา ๙๐) หากปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาร่วมกับบุคคลซึ่งมิใช่เด็กหรือเยาวชน ให้แยกฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว (ร่างมาตรา ๙๑) กรณีบุคคลอายุยังไม่เกินยี่สิบปี บริบูรณ์กระทำความผิดและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพิจารณาคดีธรรมดา ถ้าศาลพิจารณาเห็นว่าบุคคลนั้นมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน ให้มีอำนาจสั่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจ และให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชน (ร่างมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง) หรือในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าศาลเห็นว่าในขณะที่กระทำความผิดหรือในระหว่างการพิจารณาเด็กหรือเยาวชนนั้นมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้มีอำนาจสั่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ (ร่างมาตรา ๙๒ วรรคสอง) แต่ในกรณีขออนุญาตประธานศาลฎีกาให้โอนคดีไปศาลอื่นเนื่องจากลักษณะของความผิดฐานของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องที่นั้น หรือเหตุผลอย่างอื่น อาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้นตามมาตรา ๒๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น จะโอนไปยังศาลที่ใช้วิธีพิจารณาต่างกับศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ได้ (ร่างมาตรา ๙๓)

๒.๙ หมวด ๙ การฟ้องคดีอาญา (ร่างมาตรา ๙๔ ถึงร่างมาตรา ๙๖)

(๑) ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจ (ร่างมาตรา ๙๔)

(๒) ก่อนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบก่อน (ร่างมาตรา ๙๕)

(๓) ในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว ให้อัยการสูงสุดแต่งตั้งพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนตามความจำเป็นเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว (ร่างมาตรา ๙๖)

๒.๑๐ หมวด ๑๐ การพิจารณาคดีอาญา (ร่างมาตรา ๙๗ ถึงร่างมาตรา ๑๒๕)

(๑) หลังจากศาลได้รับฟ้องแล้ว ในระหว่างพิจารณาถ้าศาลเห็นควรควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ยังสถานพินิจหรือสถานที่อื่นใดก็ได้ โดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานที่ดังกล่าวมีหน้าที่ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมายังศาล (ร่างมาตรา ๙๗) และห้ามใช้เครื่องพันธนาการใดๆ แก่เด็กในระหว่างการพิจารณาคดี เว้นแต่ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสิบปี (ร่างมาตรา ๙๘) และในการควบคุมเด็กหรือเยาวชนมาศาลหรือนำจากศาลไปยังสถานพินิจนั้น ห้ามมิให้ควบคุมปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล (ร่างมาตรา ๑๒๕)

ถ้าศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ก็ให้ปล่อยโดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรืออาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าไม่สามารถอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนต่อไปได้ก็ให้ศาลส่งเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมไว้ในสถานพินิจหรือสถานที่ที่เห็นสมควร (ร่างมาตรา ๑๒๑)

(๒) เมื่อศาลได้รับฟ้องแล้ว ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยทราบถึงวันและเวลานั่งพิจารณาของศาลโดยไม่ชักช้า และจะเรียกให้บุคคลดังกล่าวมาฟังการพิจารณาด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๙๙ วรรคหนึ่ง)

(๓) ก่อนศาลชี้ขาดตัดสิน ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจเรียกเด็กหรือเยาวชนมาสอบถามเพื่อทราบข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ทั้งนี้ ให้กระทำในท้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ห้องพิจารณาคดี และอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้ (ร่างมาตรา ๑๐๑)

(๔) การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยให้กระทำในท้องที่มีใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดา เว้นแต่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ แต่ต้องไม่ปะปนกับการพิจารณาคดีธรรมดา (ร่างมาตรา ๑๐๒)

(๕) การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนให้กระทำเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟัง (ร่างมาตรา ๑๐๓) ซึ่งโดยหลักของการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนนั้นจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย แต่มีข้อยกเว้นให้กระทำลับหลังจำเลยได้

๒ กรณี คือ กรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยไม่ควรฟังคำให้การของพยานในตอนใด อาจสั่งให้จำเลยออกไปนอกห้องพิจารณาได้ แต่เมื่อจำเลยกลับเข้ามาฟังการพิจารณา ให้ศาลแจ้งเรื่องที่พยานเบิกความให้จำเลยทราบเท่าที่เห็นสมควร (ร่างมาตรา ๑๐๔) และถ้าศาลเห็นว่าควรพูดกับจำเลยโดยเฉพาะหรือบุคคลบางคนไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณา ศาลอาจสั่งให้บุคคลใดออกไปนอกห้องพิจารณาได้ (ร่างมาตรา ๑๐๕) หรือถ้าจำเลยไม่สามารถมาฟังการพิจารณา และศาลเห็นสมควรให้ดำเนินการสืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหลังจำเลยได้ แต่จะต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย (ร่างมาตรา ๑๒๒)

(๖) การดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด และให้ใช้ถ้อยคำที่จำเลยสามารถเข้าใจได้ง่าย ศาลอาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนมาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย หรือให้บุคคลดังกล่าวมาแถลงข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิดเห็น และซักถามพยานได้ (ร่างมาตรา ๑๐๙) ในการพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้ถือว่าอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับจำเลยและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาด้วย (ร่างมาตรา ๑๑๐) และศาลอาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริง หรือสืบเสาะเพิ่มเติมเสนอต่อศาลได้ (ร่างมาตรา ๑๑๑ และร่างมาตรา ๑๑๒) จำเลยจะมีทนายความแก้คดีให้ไม่ได้ แต่ให้มีที่ปรึกษากฎหมายทำหน้าที่แทน และหากจำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมายก็ให้ศาลแต่งตั้งให้ (ร่างมาตรา ๑๑๕) ซึ่งบุคคลที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้แก่จำเลยนี้ต้องมีคุณสมบัติที่จะเป็นทนายความได้ตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ และได้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว (ร่างมาตรา ๑๑๖) ทั้งนี้ ให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง (ร่างมาตรา ๑๑๘) โดยให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วางระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย (ร่างมาตรา ๑๑๙) และศาลอาจสั่งเพิกถอนที่ปรึกษากฎหมายได้ ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือจำเลยในคดีใด (ร่างมาตรา ๑๒๐)

(๗) ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ กระทำทารุณกรรม หรือกระทำการก่อกวนให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติดนเสียหายน หรือปล่อยปละละเลย ให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลได้สวนข้อเท็จจริงและอาจถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองเป็นการชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกินสองปี แต่ต้องไม่เกินกว่าเยาวชนนั้นบรรลุนิติภาวะ และตั้งบุคคลหรือผู้แทนองค์การด้านเด็กเป็นผู้ปกครองชั่วคราว และให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการใช้อำนาจปกครอง และการตั้งผู้ปกครองมาใช้บังคับแก่การแต่งตั้งผู้ปกครองชั่วคราวโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๑๐๗) แต่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองยังคงมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมาย และเมื่อครบระยะเวลาการตั้งผู้ปกครองชั่วคราว ให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองกลับมีอำนาจหน้าที่ดังเดิม เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น (ร่างมาตรา ๑๐๘)

(๘) ห้ามมิให้บันทึกภาพ เสียง หรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวน หรือในทางพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือโฆษณาข้อความที่ทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชน หรือเปิดเผยประวัติการกระทำความผิด สถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น เว้นแต่เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล หรือการกระทำที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ (ร่างมาตรา ๑๒๕)

(๙) ในการพิจารณาและพิพากษา ให้ศาลคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่ควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีกว่าการที่จะลงโทษ และความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลเป็นคน ๆ ไป การลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนก็ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์นั้น ๆ แม้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกัน (ร่างมาตรา ๑๑๔)

๒.๑๑ หมวด ๑๑ การพิพากษาคดีอาญา (ร่างมาตรา ๑๒๖ ถึงร่างมาตรา ๑๓๖)

(๑) การพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ศาลจะดำเนินการดังกล่าวได้ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงแล้ว (ร่างมาตรา ๑๒๖)

(๒) ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา หรือบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ปล่อยจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ และกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ และศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมหรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วย (ร่างมาตรา ๑๒๗ วรรคหนึ่ง) ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยไม่สมควรใช้วิธีการตอนต้น ศาลจะส่งตัวจำเลยไปยังสถานพินิจ สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม สถานแนะนำทางจิตหรือองค์การด้านเด็กหรือเยาวชนรับตัวจำเลยไว้ดูแลชั่วคราวหรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ (ร่างมาตรา ๑๒๗ วรรคสอง) เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแล้ว ให้ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยเว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธินัดคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป แต่ถ้าจำเลยผิดเงื่อนไขก็ให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป (ร่างมาตรา ๑๒๘)

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว และปรากฏว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวซึ่งพิพากษาหรือมีคำสั่งหรือซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังรับโทษหรือถูกควบคุมตัวอยู่เห็นว่าควรเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ ให้แจ้งศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งทราบ และถ้าโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่กำหนดภายหลังหนักกว่าที่เด็กและเยาวชนนั้นได้รับอยู่ เด็กหรือเยาวชนมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ (ร่างมาตรา ๑๓๒ วรรคหนึ่ง)

(๓) การประชุมปรึกษาเพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีอาวุโสสูงสุดเป็นประธาน และให้ประธานถามความเห็นของผู้พิพากษาสมทบก่อน (ร่างมาตรา ๑๒๙)

(๔) เมื่อทำคำพิพากษาเสร็จแล้ว ต้องอ่านคำพิพากษาโดยลับ (ร่างมาตรา ๑๓๐) และถ้าเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยมาฟังคำพิพากษาได้ก็ให้เรียกมาด้วย ทั้งนี้ ในการโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ห้ามมิให้ระบุชื่อ แสดงข้อความหรือกระทำการใด ๆ ที่ทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล (ร่างมาตรา ๑๓๑)

(๕) ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน ศาลจะว่ากล่าว ตักเตือนเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือองค์การที่รับเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนก็ได้ และอาจกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติของเด็กหรือ เยาวชนนั้นด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๓๓ วรรคหนึ่ง) แต่เงื่อนไขที่จะให้ปฏิบัติตามนั้น ต้องไม่เกินกว่า เด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ (ร่างมาตรา ๑๓๓ วรรคสอง) ในกรณีที่ข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์เกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเห็นสมควร ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนเงื่อนไขได้ (ร่างมาตรา ๑๓๓ วรรคสาม) เมื่อศาลได้กำหนด เงื่อนไขแล้ว ให้พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพมีหน้าที่ สอดส่องและทำรายงานเสนอต่อศาล ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลมีอำนาจออกหมายเรียก หรือหมายจับมาตักเตือน หรือส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานพินิจ หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตแห่งหนึ่งแห่งใดเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น มีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ (ร่างมาตรา ๑๓๔) และในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการฝึกอบรม ครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือศาลมีคำสั่งแล้ว ถ้ามีเหตุอันสมควรศาลอาจกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุ้มครองความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไปได้ (ร่างมาตรา ๑๓๕)

๒.๑๒ หมวด ๑๒ การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน (ร่างมาตรา ๑๓๗ ถึงร่างมาตรา ๑๔๐)

(๑) ศาลมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการ เพื่อความปลอดภัยได้ โดยเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นการส่งตัวเด็กหรือ เยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานพินิจ สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม สถานแนะนำทางจิต หรือองค์การด้านเด็กและเยาวชน และเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุ้มครองความประพฤติ (ร่างมาตรา ๑๓๗ (๑) และ (๒)) หรือหากศาลพิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้วเห็นว่า ควรควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนต่อไปแม้ว่าจะมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ก็ให้ส่งตัวไปจำคุก ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนดได้ (ร่างมาตรา ๑๓๗ วรรคสอง) โดยในการส่งเด็กหรือเยาวชน ไปควบคุมเพื่อฝึกอบรม ถ้าศาลได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลอาจปล่อยตัวเด็ก หรือเยาวชนไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติ ด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๓๘)

(๒) ศาลมีดุลยพินิจที่จะพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนด โทษไว้แต่รอการลงโทษ แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนเคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่นตามคำพิพากษามา ก่อน หรือโทษที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก หรือเป็นโทษจำคุกเกิน กว่าสามปี (ร่างมาตรา ๑๓๙)

(๓) กรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องโทษปรับ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ชำระค่าปรับ ห้ามมิให้ศาลสั่งกักขังแทนค่าปรับ แต่ให้ส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้อง ไม่เกินหนึ่งปี หรือหากมีการชำระค่าปรับบ้างแล้ว ก็ให้คิดหักระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวออกจากค่าปรับ ที่จะต้องชำระตามอัตราที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญา (ร่างมาตรา ๑๔๐)

๒.๑๓ หมวด ๑๓ การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว (ร่างมาตรา ๑๔๑ ถึงร่างมาตรา ๑๕๙)

(๑) ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมกันไม่ว่าจะได้ดำเนินคดีไปแล้วเพียงใด โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โดยศาลต้องพิจารณาถึงหลักการต่างๆ เพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจ เช่น การคุ้มครองสถานภาพการสมรส (ร่างมาตรา ๑๔๑) ในกรณีคู่ความไม่มีทนายความ จะขอให้ศาลแต่งตั้งให้ก็ได้ และให้ทนายความได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด (ร่างมาตรา ๑๕๓)

(๒) คดีครอบครัวที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ก่อนเริ่มพิจารณาคดี ให้ศาลสอบถามคู่ความว่าจะให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการก็ให้มีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี และในระหว่างการพิจารณา ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าคดีนั้นผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ แต่ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว และศาลอาจเรียกผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ จิตวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นมาร่วมปรึกษาหารือ หรือฟังความเห็นได้ (ร่างมาตรา ๑๔๒)

(๓) ให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อไกล่เกลี่ยคู่ความในคดีครอบครัว ให้ประนีประนอมกัน (ร่างมาตรา ๑๔๓ วรรคหนึ่ง) และอาจให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หน่วยงานสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวก็ได้ และหากผู้เยาว์จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลจะเรียกพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก มาร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๔๓ วรรคสอง) เมื่อผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวได้ดำเนินการตามคำสั่งศาลแล้วให้รายงานผลต่อศาล ถ้าการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นผลสำเร็จ ให้ผู้ประนีประนอมทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น (ร่างมาตรา ๑๔๓ วรรคสาม) และถ้าศาลเห็นว่าสัญญาดังกล่าวไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้ศาลพิพากษาไปตามสัญญานั้น (ร่างมาตรา ๑๔๓ วรรคสี่) แต่ถ้าศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียและมีได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ ให้ศาลปฏิเสธการพิพากษตามสัญญานั้น (ร่างมาตรา ๑๔๓ วรรคห้า) และในกรณีที่คู่ความไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ หรือลักษณะของคดีไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ ให้ศาลสั่งยุติการไกล่เกลี่ยแล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป (ร่างมาตรา ๑๔๖ วรรคหนึ่ง) โดยบันทึกถ้อยคำหรือสำนวนในชั้นไกล่เกลี่ยจะนำมารับฟังในชั้นพิจารณาไม่ได้ (ร่างมาตรา ๑๔๖ วรรคสอง)

ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีหน้าที่รับจดทะเบียนผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว (ร่างมาตรา ๑๔๔) และผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต เที่ยงธรรม และรักษาความลับที่รู้จากการปฏิบัติหน้าที่ (ร่างมาตรา ๑๔๕)

(๔) ในระหว่างการไกล่เกลี่ยหรือพิจารณาคดี ศาลอาจมอบหมายให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวหรือสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพหรือจิตใจของคู่ความได้ถ้าคู่ความได้ยินยอมแล้ว (ร่างมาตรา ๑๔๗)

(๕) ในการใกล้เคียงคดีครอบครัว ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีหมายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๔๘ วรรคหนึ่ง) และห้ามมิให้แพร่ภาพ แพร่เสียง ระบุชื่อหรือแสดงข้อความหรือกระทำการใด ๆ ที่ทำให้รู้จักตัวคู่ความหรือเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือถูกกล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล (ร่างมาตรา ๑๔๘ วรรคสอง)

(๖) ในคดีครอบครัวให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวในเรื่องสินสมรส ที่พิกอาศัย การอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตรหรือวิธีการใด ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์ของคู่ความหรือบุตรได้ (ร่างมาตรา ๑๕๔ วรรคหนึ่ง) โดยให้นำวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๑๕๔ วรรคสาม) และในกรณีจำเป็นเพื่อสงเคราะห์ผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ศาลมีอำนาจสั่งให้กองทุนคุ้มครองเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กจ่ายเงินสงเคราะห์ผู้เยาว์ดังกล่าวตามความจำเป็นระหว่างการใกล้เคียงหรือการพิจารณาคดีได้ (ร่างมาตรา ๑๕๔ วรรคสอง)

(๗) ในระหว่างการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ตรวจร่างกาย เก็บตัวอย่างเลือด สารคัดหลั่ง หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นข้อพิพาทที่สำคัญแห่งคดี (ร่างมาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง) แต่ถ้าผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน (ร่างมาตรา ๑๕๕ วรรคสอง) หากบุคคลใดไม่ยินยอมให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญตรวจโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงที่ต้องการให้ตรวจพิสูจน์เป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายนั้น (ร่างมาตรา ๑๕๕ วรรคสาม) ให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญได้รับคำตอบแทนตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด (ร่างมาตรา ๑๕๕ วรรคสี่)

(๘) ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งหรือคำสั่งที่ไม่เกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว หากความปรากฏต่อศาลหรือมีผู้ร้องต่อศาลว่า คู่ความหรือผู้ที่ถูกคำสั่งบังคับฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลออกหมายเรียกหรือหมายจับตัวมาไต่สวนและตักเตือนให้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำสั่งของศาล หากยังไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือมีพฤติการณ์จงใจหลบเลี่ยงไม่ปฏิบัติ ให้ศาลมีอำนาจกักขังจนกว่าจะปฏิบัติตาม แต่ห้ามมิให้กักขังแต่ละครั้งเกินกว่าสิบห้าวันนับแต่วันจับหรือกักขัง เว้นแต่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว (ร่างมาตรา ๑๕๖)

(๙) ในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ ศาลจะสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาวางศาลตามเงื่อนไขหรือระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือสั่งอายัดเงินที่จะชำระเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพเป็นรายเดือนได้ (ร่างมาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง) ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลเรียกมาสอบถามและว่ากล่าวตักเตือนให้ปฏิบัติตามคำสั่งศาลได้ (ร่างมาตรา ๑๕๗ วรรคสอง) และถ้าไม่ปฏิบัติตามคำตักเตือนของศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลจะออกหมายจับและกักขังไว้จนกว่าจะนำเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพมาชำระหรือวางศาลได้ แต่ห้ามกักขังแต่ละครั้งเกินกว่าสิบห้าวันนับแต่วันจับหรือกักขัง เว้นแต่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว (ร่างมาตรา ๑๕๗ วรรคสาม)

ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น ลิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงฐานะทางครอบครัวของลูกหนี้ จำนวนบุพการีและผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย (ร่างมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง) โดยค่าขึ้นศาล และค่าฤชาธรรมเนียมในการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องให้ได้รับการยกเว้น (ร่างมาตรา ๑๕๐)

(๑๐) ในคดีที่ขอให้ศาลสั่งให้บุคคลเป็นคนที่ไร้ความสามารถ ศาลอาจสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจทางกายหรือทางจิตบุคคลที่ขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นจัดทำรายงานสภาพครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ หรือสัมพันธภาพระหว่างผู้ไร้ความสามารถกับผู้ขอเป็นผู้อนุบาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดี (ร่างมาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่ง) และศาลอาจตั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้อำนาจของผู้อนุบาลได้ (ร่างมาตรา ๑๕๘ วรรคสอง) และให้บุคคลดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด (ร่างมาตรา ๑๕๘ วรรคสาม)

(๑๑) ในคดีที่ร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับผู้ใช้อำนาจปกครองหรือร้องขอตีผู้ปกครองผู้เยาว์ ศาลอาจให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นหรือผู้อำนวยการสถานพินิจที่มีเขตอำนาจทดลองปกครองเลี้ยงดูผู้เยาว์ชั่วคราวก่อนเป็นระยะเวลาไม่เกินหกเดือนก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง)

๒.๑๔ หมวด ๑๔ การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย (ร่างมาตรา ๑๖๐ ถึงร่างมาตรา ๑๖๕)

(๑) การพิจารณาพิพากษาคดี กำหนดให้เมื่อศาลได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจทราบ (ร่างมาตรา ๑๖๒ วรรคหนึ่ง) แล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาล และให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ โดยคู่ความมีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้ (ร่างมาตรา ๑๖๒ วรรคสอง) ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ และให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ โดยคู่ความมีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้ (ร่างมาตรา ๑๖๓) และในการดำเนินคดีให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ (ร่างมาตรา ๑๖๑)

(๒) ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับปกครอง และให้ผู้กำกับปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ (ร่างมาตรา ๑๖๔ วรรคหนึ่ง) แต่ให้สิทธิผู้อยู่ใต้การกำกับการปกครองที่จะร้องต่อศาลที่สั่งตั้งผู้กำกับการปกครองใหม่ได้ หากเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ หรือตามที่ศาลมอบหมาย (ร่างมาตรา ๑๖๔ วรรคสาม)

(๓) ในกรณีที่ผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์สิ้นสุดลง หรือมีเหตุจะถูกถอนผู้ปกครองของผู้เยาว์ และศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์ หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจหรือครอบครัวอุปถัมภ์เป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๖๕)

๒.๑๕ หมวด ๑๕ การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ (ร่างมาตรา ๑๖๖ ถึงร่างมาตรา ๑๗๔)

(๑) ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีการดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือกฎหมายอื่นที่กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษา เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยประหยัด สะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม โดยคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กและเยาวชน (ร่างมาตรา ๑๖๖)

(๒) กำหนดให้ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรีหรือครอบครัว มีสิทธิร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ (ร่างมาตรา ๑๖๗)

(๓) กำหนดให้ศาลที่ได้รับคำร้องขอทำการไต่สวนโดยมิชักช้า และไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด โดยในการพิจารณาให้กระทำเป็นการลับตามร่างมาตรา ๑๐๓ และให้อำนาจศาลเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง ฯลฯ มาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยได้ตามร่างมาตรา ๑๐๖ (ร่างมาตรา ๑๖๘)

(๔) กำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมีเมา เข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง ใช้หรือครอบครองทรัพย์สินหรือกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินหกเดือน และอาจกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้ารับการอบรมหรือบำบัดรักษาตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด (ร่างมาตรา ๑๖๙ วรรคหนึ่ง) และศาลอาจสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นติดตามกำกับให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร (ร่างมาตรา ๑๖๙ วรรคสอง) โดยศาลต้องแจ้งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไปยังเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ผู้ถูกกล่าวหาพำนักอยู่หรือภูมิลำเนาในเขตอำนาจเพื่อทราบ (ร่างมาตรา ๑๗๑ วรรคหนึ่ง) ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้ร้องมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ บำบัดรักษา ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ารับการอบรมหรือบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้ (ร่างมาตรา ๑๗๐)

(๕) กรณีผู้ถูกกล่าวหาจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับมาซึ่งจนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ไม่เกินกว่าหนึ่งเดือน ถ้าผู้ถูกกล่าวหาถูกปล่อยชั่วคราวศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติ (ร่างมาตรา ๑๗๑ วรรคสอง) เมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพครบถ้วนแล้ว ผู้ร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุ้มครองสวัสดิภาพได้ (ร่างมาตรา ๑๗๒) และในระหว่างมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพศาลจะกำหนดให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือค่าช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควรได้ (ร่างมาตรา ๑๗๓)

๒.๑๖ หมวด ๑๖ อุทธรณ์ และหมวด ๑๗ ฎีกา (ร่างมาตรา ๑๗๕ ถึงร่างมาตรา ๑๗๙)

กำหนดให้การอุทธรณ์และฎีกานั้นสามารถดำเนินการได้เหมือนคดีธรรมดาโดยทั่วไป ซึ่งจะต้องทำเป็นคำฟ้องอุทธรณ์ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา (ร่างมาตรา ๑๗๕) และคำฟ้องฎีกายื่นต่อศาลฎีกาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา เว้นแต่กรณีต้องห้ามอุทธรณ์ หรือกรณีที่ศาลเยาวชน และครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น ให้นำวิธีการ ตามมาตรา ๗๕ (๑) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้ (ร่างมาตรา ๑๗๕) นอกจากนี้ กำหนดให้ในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีแผนกคดีเด็กและเยาวชนด้วย (ร่างมาตรา ๑๗๗ และ ร่างมาตรา ๑๗๙)

๒.๑๗ หมวด ๑๘ บทกำหนดโทษ (ร่างมาตรา ๑๘๐ ถึงร่างมาตรา ๑๘๗)

ปรับปรุงอัตราโทษให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน

๒.๑๘ บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา ๑๘๘ ถึงร่างมาตรา ๒๐๐)

(๑) ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็น ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างการพิจารณา ต่อไป และให้สถานพินิจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๑๘๘ และร่าง มาตรา ๑๘๙)

(๒) ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ถ้ามีคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชน และครอบครัว แต่คดีนั้นค้างพิจารณาในศาลชั้นต้นตามมาตรา ๒ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาต่อไป แต่ถ้าศาลเห็นว่ามีความควรโอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชน และครอบครัวชั้นต้น ตามร่างมาตรา ๘ และร่างมาตรา ๙ ก็ให้โอนไป (ร่างมาตรา ๑๙๐)

(๓) ให้โอนบรรดาอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว และอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับราชการของสถานพินิจที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และบรรดาอำนาจหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว และเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจดังกล่าวไปเป็นของศาล เยาวชนและครอบครัวและเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว หรือของสถานพินิจและเจ้าหน้าที่ ของสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี (ร่างมาตรา ๑๙๑ และร่างมาตรา ๑๙๒)

(๔) ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ราชการ ลูกจ้างและเงินงบประมาณ ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลเยาวชนและครอบครัวหรือสถานพินิจที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับไปเป็นของศาลเยาวชนและครอบครัว หรือของสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๑๙๓ และร่างมาตรา ๑๙๔)

(๕) กำหนดบทรองรับผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ดำรงตำแหน่ง อยู่ในวันก่อนที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นผู้พิพากษาตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๑๙๕)

(๖) กำหนดบทรองรับกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งที่อ้างถึงศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้ถือว่าอ้างถึงศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี และบัญญัติให้กฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้ใช้ได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ (ร่างมาตรา ๑๙๖ และร่างมาตรา ๑๙๗)

(๗) กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่เปลี่ยนมาจากแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวมีเขตอำนาจเช่นเดียวกัน และให้โอนคดีที่ค้างพิจารณา กิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้างและเงินงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวไปเป็นของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด (ร่างมาตรา ๑๙๘)

(๘) กำหนดบทรองรับกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ และผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิต ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๑๙๙ และร่างมาตรา ๒๐๐)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มีนาคม ๒๕๕๒